

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2021.2.3>

УДК: 371.302.81+420+371.399

Марина КУМΠΑН

вчитель англійської мови та зарубіжної літератури (вища категорія),
Одеська приватна спеціалізована школа I–III ступенів «Гармонія», вул. Академіка Корольова, 67,
м. Одеса, Україна, 65122
ORCID: 0000-0004-1958-5028

Maryna KUMPAN

Teacher of English Language and Foreign Literature (Highest Category), Odessa private specialized school
of I-III degrees "Harmony", st. Academician Korolyova, 67, Odessa, Ukraine, 65122
ORCID: 0000-0004-1958-5028

ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЕФЕКТИВНОГО ЗАСОБУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

THE USE OF THEATRICAL ACTIVITIES AS AN EFFECTIVE MEANS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IN HIGH SCHOOL

Провідною задачею сучасної мовної політики є підвищення ролі естетичного виховання підрастаючого покоління. Формування естетичної культури у процесі театралізованої діяльності є однією з актуальних проблем сучасної педагогічної науки і практики. Метою статті є вивчення проблеми впровадження театралізованої діяльності у процес навчання іноземної мови у старшій школі. Розкривається специфіка й зміст театралізованої діяльності учнів на уроках іноземної мови. Наукова новизна. Використання театралізованої діяльності в процесі викладання англійської мови розглядається нами як один із найважливіших засобів навчання, що сприяє розвитку природних здібностей учнів та підвищенню пізнавального інтересу до вивчення іноземної мови. Своєю чергою вдосконалення театральних методик в навчальному процесі сучасного освітнього закладу передбачає знання вчителем театральної педагогіки та спроможність об'єктивно оцінювати свою роботу. У висновках зазначено про доцільність використання елементів театралізованої діяльності у процесі навчання іноземної мови. Така діяльність виявилася ефективним засобом навчання, який утворює особливу атмосферу у класі, робить процес вивчення англійської мови захопливим, приносить задоволення; викликає подальше бажання вивчати іноземну мову і удосконалюватися в ній.

Ключові слова: театралізована діяльність, шкільний театр, творчість.

The leading task of modern language policy is to increase the role of aesthetic education of the younger generation. The formation of aesthetic culture in the process of theatrical activities is one of the pressing problems of modern pedagogical science and practice. The purpose of the article is to study the problem of introducing theatrical activities in the process of learning a foreign language in high school. The specifics and content of theatrical activities of students in foreign language lessons are revealed. Scientific novelty. The use of theatrical activities in the process of teaching English is considered by us as one of the most important means of learning, which contributes to the development of natural abilities of students and increase cognitive interest in learning a foreign language. In turn, the improvement of theatrical methods in the educational process of a modern educational institution requires knowledge of theatrical pedagogy teacher and the ability to objectively evaluate their work. The conclusions indicate the feasibility of using elements of theatrical activities in the process of learning a foreign language. Such activities have proved to be an effective means of learning, which creates a special atmosphere in the classroom, makes the process of learning English exciting, fun; causes a further desire to learn a foreign language and improve in it.

Keywords: theatrical activity, school theater, creativity.

Актуальність проблеми. Провідною задачею сучасної мовної політики є підвищення ролі естетичного виховання підрастаючого покоління. Формування естетичної культури у процесі театралізованої діяльності є однією з актуальних проблем сучасної педагогічної науки і практики. Дослідники підкреслюють, що саме мистецтво має високий естетично-виховний потенціал, оскільки вміщує ті гума-

нітарно-культурологічні, культуротворчі та естетико-етичні витоки, які необхідно виховувати в особистості.

У сучасному суспільстві спостерігається поступовий відхід від традиційної моделі викладання, в якій вчитель є ретранслятором знань, а учень його пасивним реципієнтом. Сьогодні виховні можливості навчального закладу зорієнтовані на розвиток природних обдарувань

дитини, її творчих здібностей. Тому використання театралізованої діяльності в процесі викладання англійської мови розглядається нами як один із найважливіших засобів навчання, що сприяє розвитку природних здібностей учнів та підвищенню пізнавального інтересу до вивчення іноземної мови. У свою чергу, вдосконалення театральних методик у навчальному процесі сучасного освітнього закладу передбачає знання вчителем театральної педагогіки та спроможність об'єктивно оцінювати свою роботу. Зміни в навчальному процесі ставлять нові вимоги до діяльності вчителя, яка орієнтована на учня як культуротворчої особистості, і це викликає необхідність по-новому підійти до проблеми викладання іноземної мови в школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам використання театральних форм і методів роботи в навчанні та вихованні школярів присвячено дослідження багатьох вчених: В.В. Вульф, А.І. Капської, О.А. Комаровської, Г.О. Костюшко, Г.С. Лабковської, В.О. Лозового, Т.І. Люриної, Т.Г. Пені, С.О. Соломахи та ін.

Сама театралізована діяльність також була об'єктом низки досліджень. Особливий інтерес в аспекті театралізованої діяльності викликають праці, присвячені розвитку творчих здібностей дітей у театральній діяльності (О.П. Амагьєва, В. Силивон, Л.С. Фурміна), театралізованій діяльності дошкільників та молодших школярів (Л.В. Артемова, М. Буркіна, М. Маханева, Л.В. Серих), формуванню зв'язного мовлення дітей засобами сюжетно-рольової гри (В.Г. Захарченко), іграм-драматизаціям та театралізованим іграм (Н.С. Карпинська, В.І. Тютюник), формуванню творчої активності дітей в іграх по сюжетах літературних творів (Ю.Н. Косенко), взаємозв'язку зображальної та театральній діяльності в естетичному вихованні дітей (Е.Л. Трусова).

Метою роботи є вивчення особливостей використання театралізованої діяльності як засобу навчання іноземної мови у старшій школі.

Об'єктом нашого дослідження є театралізована діяльність, а предметом – процес використання театралізованої діяльності як ефективного засобу навчання іноземної мови у старшій школі.

Виклад основного матеріалу. Театральна діяльність визначається вченими (Н.В. Водолага) в межах художньо-мовленнєвої діяльності як засіб розвитку красивого, образного, літературного мовлення, що дозволяє дитині висловити своє ставлення до літературного образу, емоцій, увійти в роль, самостійно будувати зв'язне висловлювання; як засіб сприяння

більш глибокому засвоєнню художніх образів, усвідомлення змісту, ідеї художнього твору через сприймання театру, показаного вчителем або акторами [2].

Визначення театралізованої діяльності як театральній-ігрової (О.П. Амагьєва) базується на сприйманні художніх творів із подальшим відтворенням змісту на виконавчому (інсценівки, театралізовані вистави) та на творчій-імпровізаційному (театралізовані ігри: ігри-драматизації, ігри за сюжетами художніх творів) рівнях [1].

Доцільно наголосити, що специфічним видом активності учнів виступає шкільний театр, який не тільки розважає, але й естетично виховує, сприяючи вмінню співпереживати, створюючи відповідний емоційний настрій, та підвищує впевненість у собі. Спілкуючись в шкільному театрі, учні вчаться бути толерантними до однолітків, стриманими та зібраними. Театр формує в учнів цілеспрямованість, зібраність, взаємодопомогу. Театральні імпровізації сприяють умінню реалізувати свій потенціал [7].

Театр, відзначає І.А. Зязюн, – один з найяскравіших емоційних засобів, що формують смак дитини. Театр діє на уяву дитини різними засобами: словом, дією, зображувальним мистецтвом, музикою. Це синтез багатьох мистецтв, об'єднують функцію яких виконує література. Хоча кожен вид мистецтва має свою специфіку відображення дійсності, проте загальним є матеріал, за допомогою якого митець створює єдиний художній образ. У літературі таким матеріалом є слово, у театрі – дія [4].

Н. Карпинська особливо відзначала вплив театралізованих вистав на розвиток виразності й образності мови молодших школярів, що проявляється в здатності до естетичного сприйняття мистецтва художнього слова, вмінні розрізняти інтонацію та особливості мовних зворотів. Для виконання ролі учень повинен володіти різноманітними виразними засобами (мімікою, жестами, виразною мовою) [5], а також мати певний запас слів на англійській мові, щоб у разі забуття тексту сказати роль своїми словами.

Впровадження театральних моделюючих підходів в процес викладання іноземної мови дозволяє зняти побоювання та інші негативні емоції у школяра, на що вказували Г. Лозанов, С. Роман та інші, та дає змогу активізувати розвивально-творчі можливості школярів в процесі набуття ними соціокультурного досвіду. Опановуючи театральні методики, педагог навчається «входити» в ситуацію, з'ясовувати психологічний стан і корегувати свій вплив стосовно зацікавлено-дійової позиції школярів в процесі навчання іноземної мови.

Основою створення такого підходу є три складових педагогічного процесу: «вчитель», «учень», «методика», які є взаємозалежними й взаємодоповнюючими. У сучасній ситуації, коли шкільна система не може більш будуватися на авторитарних принципах, педагогові необхідно знаходити в змісті навчального матеріалу, з яким він іде до учня, актуальні теми для того, щоб зробити привабливим та комфортним шкільний педагогічний процес. Вигадавши цікавий для дитини сюжет уроку, педагог зможе вдало реалізувати поставлену мету й тактику заняття, враховуючи особливості внутрішнього світу старшокласника та його творчий потенціал. Адже тільки розкриття творчих здібностей школяра дає можливість найбільш повно сформувати особистість дитини, визначивши цим її місце в педагогічному процесі школи та суспільства.

Творчість – це насамперед постійна напружена праця, яка полягає в пошуку нових результатів або засобів їх досягнення. Це основа людської культури, джерело всіх матеріальних і духовних цінностей, створених людиною протягом усієї історії свого існування. Творчість – це природжене прагнення людини вдосконалювати навколишній світ і самого себе, це відкриття, створення нового, яке ще не існувало, це прорив із повсякденного, рутинного, звичайного стереотипного мислення в нові «ще недосліджені області» [3]. «Творити, – відмічає Н. Лейтес, – значить створювати нове, більш красиве, більш якісне, більш ефективне, корисне, оригінальне» [6]. Таким чином, ми бачимо, що обов'язковими ознаками творчості, на думку вчених, є перетворення предметів і явищ навколишнього світу, новизна, оригінальність, отримані в процесі роботи.

І це все є присутнім в театралізованій діяльності. Насамперед школярі самі можуть впливати на вибір теми та розвиток сюжету, розподіл ролей й на створення ігрового образу, оскільки, створюючи ігровий образ, дитина не тільки виражає своє ставлення до обраного персонажу, але й зможе реалізувати свої творчі особисті якості. Однак при цьому роль вчителя не знижується, він повинен організувати творчий простір таким чином, щоб школярі змогли усвідомлено й природно «увійти в образ», використавши основні компоненти естетичної гри та створюючи «уявну» ситуацію. При цьому, необхідне співвіднесення власних пережитих відчуттів і емоцій з чуттєвим змістом твору мистецтва.

Доцільно зауважити, що з учнями старших класів можна театралізувати будь-які художні твори з культурної спадщини інших народів.

Це сприяє розвитку кросс-культурної грамотності, тобто здатності бачити загальне і різне в культурах мови, що вивчається, і своєї країни. Сучасне суспільство характеризується налагоджуванням зв'язків між державами, що вимагає більшої активізації знань про культурні реалії інших країн. Таким чином, використання театралізованої діяльності у процесі викладання іноземної мови безпосередньо залежить від набутих соціокультурних знань, які, в свою чергу, забезпечують входження школяра в соціокультурне середовище. Водночас, формування соціокультурного досвіду школяра обумовлене не тільки соціальним середовищем та його впливами, але й стосунками, які склалися в сім'ї, світом розваг, власних національних традицій та звичаїв інших народів. Так, вивчення автентичного матеріалу: віршів, казок, п'єс тощо та перетворення їх в театральне дійство в урочний та позаурочний час сприятимуть не лише вихованню в учнів поваги до людей та традицій іншої культури, але й будуть ефективним засобом у створенні передумов для формування іншомовної компетенції засобами театральної педагогіки. На основі вивченого передового досвіду, аналізу наукової та методичної літератури за темою дослідження нами була складена програма використання театралізованої діяльності в навчальному процесі, зміст якої вміщує тематику уроків за навчальним планом та сценарії вистав для шкільного театру. Уроки було розроблено так, щоб мотивувати учнів до процесу навчання, щоб вони були цікавими й актуальними, а завдання доступними. Найбільш цікавою та пізнавальною для школярів була підготовка до уроку, а власне: тематичний підбір та аналіз творів на іноземній мові, перегляд відеозапису твору та прослуховування аудіозаписів пісень, обговорення змісту твору; розподіл ролей; усунення фраз “He said” і “She said”, додавання імен перед своїм виступом; заміна коментарів про героїв, їх думок і відчуттів на діалог або дію, виконання вправ з артикуляції та ритміко-інтонаційне вправляння, створення колажів, масок, сценічних костюмів тощо. Так, наприклад, демонструючи відеофільм англійською мовою за сюжетом обраного твору, вчителю потрібно бути дуже обережним і чутливим до настрою учнів, їх готовності сприймати те, що відсутнє в рідній мові. Відеофільми, зафіксовані на плівці відеовистави англійських дітей для вчителя були найкращими помічниками у створенні підґрунтя для мотивації у підготовці до «Уроку на сцені». Найчастіше для вистав відбиралися твори вже знайомі учням старших класів, які вони читали та розбирали на уроках зарубіжної літератури і які найбільш

вразили їх. Крім того, значення мало те, щоб твір було написано відомим англійським автором або це був автентичний фольклорний матеріал, який виступає невичерпним джерелом фонових знань, оскільки узагальнює досвід багатьох поколінь. Такі твори надають учню можливість розуміти англійськомовного однолітця як носія іншої картини світу.

Завданням вчителя було перевести навчальний матеріал у драматичне дійство, привабити дітей імпровізацією та інсценізацією в процесі занять. Подібна інсценізація може бути лише невеликим епізодом уроку, але може розвиватись до пере-втілення в інший персонаж засобами сценічної дії, пантоміми, декораціями тощо. У цьому контексті робота вчителя була близька до роботи режисера з акторами в процесі репетицій як використання методу зміни рольових позицій (Я – глядач; Я – діюча особа;

Я – Я; Я – інший), що сприяє розвитку гнучкості дитини й педагога, мобільному самовизначенню в новій ситуації.

Висновки і пропозиції. Таким чином, можна дійти висновку про доцільність використання елементів театралізованої діяльності у процесі навчання іноземної мови. Така діяльність виявилася ефективним засобом навчання, який утворює особливу атмосферу у класі, робить процес вивчення англійської мови захопливим, приносить задоволення; викликає подальше бажання вивчати іноземну мову і удосконалюватися в ній. А школярів, яких втомлює одноманітність повторень, беземоційність та несюжетність здобуття знань, вмотивовує така спеціальна подача учбового матеріалу, використання колективних форм пізнавальної діяльності, індивідуальний підхід в умовах групової взаємодії.

Література:

1. Амацьєва О.П. Діагностика та розвиток творчих здібностей дошкільників у театральній діяльності. *Наука і освіта*. 1999. № 5. С. 77–80.
2. Водолага Н.В. Навчання розповідання дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності : дисс. ... канд. пед. уаук : 13.00.02 : «Теорія та методика навчання (українська мова)». Одеса, 2001. 201 с.
3. Зворькин А.О. разработка проблемы научного, творческого мышления. *Наука и жизнь*. 1967. № 1. С. 17–20.
4. Зязюн І.А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи* (за ред. І. А. Зязюна). Київ, 2000. 636 с.
5. Карпинська Н.С. Сприймання дітьми літературних творів. Виразне читання вихователя. Гра-драматизація як засіб розвитку творчих здібностей дітей. *Дошкільна лінгводидактика : хрестоматія / упоряд. А.М. Богуш*. Ч. 2. Київ : Вища школа, 1999. С. 222–232.
6. Лейтес Н.С. Умственные способности и возраст. Москва : Педагогика, 1971. 280 с.
7. Силивон В. Развитие творчества детей в процессе игр-драматизаций. *Дошкольное воспитание*. 1983. № 4. С. 8–9.

References:

1. Amatieva, O.P. (1999). Diagnostyka ta rozvytok tvorchykh zdibnostei doshkilnykiv u teatralno-ihrovii diialnosti [Diagnosis and development of creative abilities of preschoolers in theatrical and play activities]. *Nauka i osvita – Science and education*. № 5. P. 77–80 [in Ukrainian].
2. Vodolaha, N.V. (2001). Navchannia rozpovidannia ditei starshoho doshkilnoho viku v teatralizovanii diialnosti [Teaching storytelling to older preschool children in theatrical activities]. *Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
3. Zvorykyn, A. (1967). O razrobotke problemy nauchnoho, tvorcheskoho myshleniya. [On the development of the problem of scientific, creative thinking]. *Nauka y zhyzn – Science and life*. № 1. P. 17–20 [in Russian].
4. Ziazun, I.A. (2000). Intelktualno-tvorchyi rozvytok osobystosti v umovakh neperervnoi osvity. Intellectual and creative development of personality in the conditions of continuous education. *Neperervna profesiina osvita: problemy, poshuky, perspektyvy – Continuing professional education: problems, searches, prospects*. I.A. Ziazuna (Ed.) Kyiv, 636 p. [in Ukrainian].
5. Karpynska, N.S. (1999). Sprymannia ditmy literaturnykh tvoriv. Vyrazne chytannia vykhovatelja. Hra-dramatyzatsiia yak zasib rozvytku tvorchykh zdibnostei ditei [Children's perception of literary works. Expressive reading of the educator. Game-dramatization as a means of developing children's creative abilities]. *Doshkilna linhvodydaktyka: khrestomatiiia – Preschool language didactics: textbook*. A.M. Bohush (Ed.). Ch. 2. Kyiv: Vyshcha shkola, P. 222–232 [in Ukrainian].
6. Leytes, N.S. (1971). *Umstvennye sposobnosti i vozrast [Mental abilities and age]*. Moscow: Pedagogika, 280 p. [in Russian].
7. Silivon V. (1983). Razvitie tvorchestva detey v protsesse igr-dramatizatsiy [Development of children's creativity in the process of dramatization games]. *Doshkol'noe vospitanie – Preschool education*. 1983. № 4. S. 8–9. [in Russian].